

تأثیر والدین بر تربیت جنسی کودکان از دیدگاه آیات و روایات

فریده صلح دوست^۱

چکیده

اخلاق جنسی قسمتی از اخلاق است که شامل آن عده از آداب و روش‌هایی می‌شود که به غریزه جنسی مربوط می‌شود. این عادات اگر مطلوب باشد موجب رشد و کمال انسان است و اگر نامطلوب باشد به انحطاط فرد می‌انجامد. بدیهی است پرداختن به موضوع تربیت جنسی و آموزش راه و روشی که قرآن و روایات در این باره سفارش می‌کند می‌تواند به حفظ عفت و سلامت و پایداری خانواده‌ها کمک کند و به دنبال آن فساد و فحشا در جامعه کم می‌شود و سهل انگاری و بی‌اهمیتی به این مسئله موجب از بین رفتن حیا و حریم‌ها و فروپاشی خانواده‌ها و شیوع فساد و فحشا در جامعه می‌شود.

تربیت جنسی کودکان در عصر حاضری از دغدغه‌های اصلی خانواده‌های است این نوع تربیت زیرمجموعه‌ای از نظام تعلیم و تربیت است و در اسلام نیز این تربیت مورد توجه قرار گرفته است تربیت جنسی کودکان آموزش مسائل جنسی در هدف و درک آنها است به گونه‌ای که باعث انحراف جنسی آنها نشود به همین دلیل خانواده‌ها باید کودکان خود را به طریق صحیح تربیت نمایند. در این مقاله سعی بر آن شده است که از جنبه‌های دینی به این مسئله پرداخته شود و به این سوال پاسخ داده شود که راه‌ها تربیت جنسی در دوران کودکی به وسیله خانواده از دیدگاه قرآن و روایات چیست؟

واژگان کلیدی: تربیت جنسی، تربیت دینی، خانواده، کودکان، غریزه جنسی، قرآن، روایات

^۱ سطح دو حوزه علمیه حضرت زینب کبری علیها السلام، solhdust736@yahoo.com

مقدمه

والدین و خانواده نقش حیاتی در شکل دادن به درک کودک از هویت جنسی و اجتماعی ایفا می کند. والدین نیاز به این توانایی دارند تا قادر باشند جنبه های فیزیکی و رفتاری غریزه جنسی انسان را به فرزندان خود نشان دهند و فرزندان نیاز دارند که مجهز و آگاه به دانش و مهارت هایی باشند تا بتوانند در مورد غریزه جنسی روابط مربوط به مسائل جنسی تصمیم گیری های مسئولانه ای داشته باشند.

خانواده ها می توانند انتخاب کنند که کودکان را تنها بگذارند تا آنها راهشان را در میان انبوه اطلاعات جزئی و کلی محتوای موجود در اینترنت یا اطلاعات دریافتی از همسالان بدون توجه به درستی یا نادرستی اطلاعات به دست آمده پیدا کنند؛ یا اینکه با چالش رویرو شوند که شفاف سازی دانش و خوب و تربیت جنسی علمی مبتنی بر ارزش های جهانی احترام و حقوق بشر را فراهم کنند.

تربیت جنسی جامعه می تواند تغییر بنیادینی در مسیر شیوع بیماری ها ایجاد کند و کودکان در مورد توقعات شان از تربیت جنسی بهتر و بیشتر آگاهی پیدا کند از خانواده و نقش و اهمیت آن تعاریف گوناگونی به عمل آمده است. که همگی هدف مشترکی به نام انسان سازی را دنبال می کند به طور کلی رسالت خانواده تبدیل منابع انسانی به سرمایه های انسانی است نظام های تربیتی جهان رسالت خانواده را پروراندن فرزندان پرسش می دانند که می خواهند از قید بی شمار و گوناگونی وجودی اش را گردد تکامل همه جانبه را هموار سازد و به روز موقعیت فردی و اجتماعی خود و دنیای متغیری که در آن زندگی می کند تا آنجا که ممکن است آشنا شود. دین اسلام دین جامع و کامل است که در همه زمینه ها احکام و قوانین و توصیه هایی دارد و از جمله به تربیت جنسی پرداخته است به علت اهمیت آن ها و در سوره نور به طور مفصل به این موضوع اشاره شده است و روایات فراوانی از ائمه معصومین وارد شده که به این مسئله اهمیت فراوان داده اند و شیوه های تربیت جنسی را آموزش دادند.

همچنین در کتاب های تفسیری پیرامون آیات مربوط به اتفاق به این موضوع پرداخته شده است. آنچه در این مقاله بدان پرداخته می شود نگاه اسلام به تربیت جنسی است و با بررسی روایات اهل بیت تلاش دارد که وظایف خانواده را در این مورد تبیین نماید. دین اسلام به تربیت جنسی اهمیت بسیاری داده است. در این مقاله سعی شده است که در مورد مفهوم

تربيت و تربيت جنسی، ديدگاه دين مبين اسلام در مورد تربيت جنسی کودکان از ميان سخنان اهل بيت اطلاعاتی جمع آوري شود و در اختيار خوانندگان قرار گيرد.

در ابتدا لازم است به تبیین واژگان تربیت و تربیت جنسی بپردازیم.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱ مفهوم لغوی تربیت

واژه تربیت از ریشه "ربو" و از باب تفعیل است کلمات ناقص هنگامی که بابت تفعیل برده می‌شوند بر وزن تفعله می‌شوند. آنگونه که سخن اهل لغت بر می‌آید در این ریشه به نوعی می‌توان معنای زیادت و رشد را یافت. نکته مهمی راغب اصفهانی در کتاب خویش آورده است: تدریجی بودن تربیت است که امروز قابل توجه و مهم شمرده می‌شود.^۱

۱-۲ مفهوم اصطلاحی تربیت

مفهوم تربیت در اصطلاح: هدف از تربیت در نگاه دین عبارت است: از رشد، طهارت، حیات طیبه، عبادت، تقوا، رضوان، تزکیه و تهذیب شهید مطهری در مفهوم تربیت این گونه بیان می‌دارد:

"تربیت در بیان عبارت است از پرورش دادن یعنی استعدادهای درونی را که بالقوه در یک موجود است، به فعلیت درآوردن و پروراندن به لحاظ آ تربیت فقط در مورد جاندارها یعنی گیاه و حیوان به انسان صادق است، اگر این کلمه را در مورد غیر جاندار به کار ببریم مجازی به کار برده ایم."^۲

تربیت عبارت است از: پروراندن و از قوه به فعل رساندن. به بیان دیگر تربیت کوشش و تلاش آگاهانه انسان برای ایجاد تغییرات مطلوب است و دارای ابعاد متعدد جسمی، روحی، روانی

^۱ طباطبایی، صرف ساده، ص ۱۷۱

^۲ مطهری ، مجموعه آثار، ص ۲۲

عقلی، ذهنی، اجتماعی، فرهنگی، عاطفی، سیاسی، اخلاقی، اقتصادی، علمی و... است. تربیت ضرورت حیات انسان است.

به طور کلی انسان محصول تربیت است. یکی از حوزه‌های چالش انگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف از جمله جامعه ما تربیت جنسی است، که همواره به دلیل وجود پاره‌ای از ابهام‌ها و سوء تفاهم‌های نظری و فکری و پاره‌ای از موانع اجرایی با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده و همین امر زمینه ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحرافی رفتاری در میان نسل جوان و به تبع آن صرف هزینه‌های سنگین جهت مقابله با این انحرافات نهادها و سازمانهای ذیربیط است.

۱-۳ مفهوم تربیت جنسی

تربیت جنسی یکی از فعالیت‌های مهم و اساسی غریزه جنسی است که نقش مهمی در چگونگی شکل گیری شخصیت انسان دارد، و تجلی آن به صورت تمایلات شهوانی ارضای مشروع سبب پیدایش و تداوم و بقای نسل است. نیازی که این غریزه در آدمی به وجود می‌آورد مانند سایر نیازها مثل نیاز به خدا، امنیت و استراحت است.

اما کیفیت و زمان برآورده شدن آن ممکن است سبب رشد مناسب و یا ذلت فرد شود. اهمیت ارضای این نیاز در تمام مراحل زندگی به میزانی است که می‌توان گفت که هر کس دارای شخصیت جنسی مخصوص به خودش است محور غریزه در افراد همواره همراه با ظهرور و تحولات جنسی روانی و عاطفی است. چه بسیار حرکت‌ها، جنب وجوش‌ها ائتلاف‌ها که در سایه آن پدید می‌آید؛ و چه بسیار خودپسندی، خودنمایی‌ها و خودخواهی‌ها که بر اثر آن حاصل می‌شود.^۱

^۱ فرمهینی فراهانی، تربیت در نهج البلاغه

یکی از موثرترین راههای افزایش آگاهی نگرش و توانایی کودکان در محافظت از خودشان تربیت جنسی است. که برای پیشگیری از رفتارهای پرخطر جنسی در آینده و نتایج منفی آن ضروری به نظر می‌رسد. آموزش جنسی یا تربیت جنسی به عنوان یک فرایند تغییر رفتار دربرگیرنده جریان دراز مدت کسب اطلاعات درباره زندگی خصوصی هویت جنسی و روابط است.

مهمنترین هدف آموزش جنسی توسعه رفتارهای مثبت جنسی است که در ذیل به آنها اشاره می‌شود: اعتماد به نفس، اتخاذ رویکردهای مثبت به خود و دیگران، دوری از تجاوز و خشونت جنسی. هدف تربیت جنسی سالم و برنامه‌ریزی برای پدر و مادر شدن این است که در طول دوره رشد با کسب دانش جنسی و مهارت‌هایی که از سلامت جنسی فرد در زمان حال و آینده محافظت می‌کند، آگاه شوند.

مقصود از تربیت جنسی این است که به گونه‌ای کودک را پرورش دهیم که وقتی به سن بلوغ رسید حلال و حرام را در مسائل جنسی تشخیص دهد و به وظایف زناشویی و همسری آگاه باشد و راه و رسم افت اسلامی و شعر او باشد و درباره شهوت سرگردان نشود

تربیت جنسی در واقع ارائه یک سری اطلاعات ضروری روان شناختی جسمانی و دینی در مورد مسائل جنسی مربوط و هر فرد معنی ارائه اطلاعات و آگاهی‌های به فرد در زمینه آشنایی بیشتر با جنس مخالف است. تربیت جنسی افراد مسن تر اجتماع و آنها بی‌یاری که بیشتر راجع به مسائل جنسی اطلاعات و معلومات دارند با افرادی که در این زمینه اطلاعات یا رشدی ندارند برخورد می‌کنند، تا رشد بیشتری در آنها به وجود آورد و از این راه به پیشرفت زندگی انسانی از نظر مسائل و برخوردهای جنسی کمک کنند.

۲- دیدگاه دین مبین اسلام در مورد تربیت جنسی

اینکه دین اسلام در این زمینه چه دیدگاهی دارد؟ پاسخ این است که نفس غریزه جنسی واقعیتی است که در انسان وجود دارد و از آفریده‌های خداست؛ با توجه به جنبه جنسیت در آفرینش باید گفت: دین اسلام در این رابطه هیچ اعتقادی به پلیدی این غریزه ندارد و به همین دلیل کور کردن و ریشه کن کردن آن را مجاز نمی‌شمارد اما در عین حال معتقد نیست که آن را آزاد و بی‌قید و بند رها کنند، و یا با آموزش‌های مستقیم بر آن دامن بزنند،

مناسب و متون مذهبی آمادگی یابند. کودک در سه تا پنج سالگی نسبت به خصوصیات جسمانی خود و تفاوت های جنسی دختر و پسر کنجدکاو است و جنبه شناختی و کنجدکاوی او جنبه کشفی دارد.

نوع پرسش های کودک در مورد آفرینش خود، چگونگی به دنیا آمدنش است. سوال هایی از قبیل "مرا از کجا آورده اید" یا، "نوزاد کجا بوده است" یا "من کجا بوده ام" این سوال ها طبیعی و عادی است. دید کودک در باره بدن خود و همسالان، مانند دید والدین نیست؛ از این رو در پاسخ با این پرسش ها همواره باید به این نکته توجه داشت که روند آموزشی کودک باید تدریجی باشد نباید همه جزئیات را یکباره در اختیار او گذاشت. پاسخ پرسش ها باید کوتاه و ساده باشد.^۱

گاهی کودکان در هنگام استحمام ، توالت و یا تعویض لباس به بدن خود نگاه می کنند و یا برای کنجدکاوی آلت تناسلی خود را دستکاری می کنند. این رفتار گاهی به جهت مشکلات جنسی خشکی پوست آلت یا خارش و سوزش آن است. در مواردی اضطراب باعث این رفتار می شود و از این راه کودک کسب آرامش می کند. به طور کلی این رفتار هنگام استحمام، بازیگوشی، خستگی، بی حوصلگی، هنگام حرکت در خودرو بیشتر وجود دارد. در این گونه موترد باید والدین خونسردی خود را حفظ کنند و کودک را از این گونه رفتار باز دارند.

یکی از مسائلی که پدر و مادر در شکل گیری آن نقش موثری دارند «هویت جنسی» است. هویت جنسی مفهومی است که یک فرد به عنوان یک مرد یا زن از خود دارد. در واقع هویت جنسی با نقش جنسی ارتباط نزدیکی دارد. مرد و زن هر کدام نقشی دارد و این همگارهای جامعه است که مشخص میکند زن یا مرد در انجام دادن چه کارهایی مجاز و چه کارهایی غیر مجاز هستند؛

در این زمینه والدین «نقش الگویی» دارند، باید احترام به زن را به پسرها آموخت و هم زمان با آن احترام به مرد را هم به دختران آموخت.

بررسی های علمی نشان داده اند که بیداری نا به هنگام جنسی، زمینه ساز بروز پاره ای از هوس های نادرست، عادت های نامناسب و انحراف آمیزی چون خود ارضایی، قرار دادن خود در

^۱ اوحدی بهنام، تمایلات و رفتارهای جنسی انسان

عرض سوءاستفاده های جنسی و بالاخره، توسعه مفاسد و آلودگی هاست؛ از این رو باید از پیش رسی بیداری کودکان جلوگیری کرد. این سخن بدین معنا نیست که کودک را در مورد اعضای وجودی اش جاهل و غافل نگه داریم، بلکه منظور این است که با تحریک و بیداری غرایز و بدنیال آن هوس و شهوت را در او پدید نیاوریم.

اگر به روایت های اسلامی که در مورد مراحل رشد آمده اند دقت کنیم، درمی یابیم که مراحل رشد به سه بخش یا سه هفت سال تقسیم شده اند؛ برای نمونه امام صادق علیه السلام می فرمایند: "اجازه دهید تا فرزندانتان تا هفت سالگی بازی کنند، هفت سال بعد تحت تادیب قرار گیرند، و در هفت سال سوم ملازم شما باشند." برنامه تربیت جنسی باید با نهفتگی همراه باشد، اطلاعات باید به گونه ای باشد که باعث بیداری زودرس جنسی گردد. تردیدی نیست که مسولیت اصلی تربیت جنسی کودک به عهده پدر و مادر است. و تربیت جنسی امری مرحله ای و تدریجی است و باید بر اساس ویژگی های کودک انجام بگیرد تا استعدادهاش در جهت کمال مطلق شکوفا گردد. در تربیت جنسی صرف ارائه اطلاعات کفایت نمی کند بلکه رفتار و نگرش والدین نسبت به امور جنسی در اثربخشی و کارامدی آموزش اهمیت به سزاوی دارد.

نتیجه گیری

با توجه به شیوه های تربیت جنسی در دوران کودکی و نوجوانی و عمل کردن به این شیوه ها که تا چه اندازه مانع از ایجاد انحراف در فرزندان می شود، بر هر پدر و مادر مسلمانی لازم است که برای پرورش نسلی پاکیزه و سالم که در تعبیر قرآن کریم، تحت عنوان باقیات صالحات از آن یاد شده است و نیز جهت ساختن جامعه ای سالم و به دور از آلودگی و التهاب، از این آداب و روشها مدد بجویند، زیرا با آگاهی از این شیوه ها و منش ها که مشخص می شود، والدین تا چه اندازه با تربیت صحیح در ساختن جامعه موثر و سهیم هستند. دین اسلام برنامه های منظم و مدونی رای تربیت جنس کودک دارد، که در قالب احادیث و روایات به دست ما رسیده است. لذا بر والدین واجب است که در تربیت جنسی کودک به رهنماوهای دین جامع اسلام توجه کنند.

دیدگاه دین اسلام از تربیت جنسی با اندیشه غرب کاملاً متفاوت است . تربیت جنسی در دین اسلام پرورش و تعديل و جهت دهی است نه پروردن. در شریعت اسلام لزوم مراعات اعتدال و اجتناب از افراط و تغفیریت نه تنها در زمینه غریزه جنسی بلکه در جمیع شئونات حیات دنیایی توصیه می شود و در اصلاح غریزه جنسی به عنوان یک واقعیت وجودی انسان مورد پذیرش و احترام قرار گرفته است.

تربیت جنسی در اسلام عبارت است از: مجموعه اقدامات تربیتی مربوطه غریزه جنسی شامل هدایت کنترل و تعديل و ضابطه مند کردن غریزه جنسی، که دین اسلام برای حفظ سلامت جسمی و روانی عفت و پاکدامنی شرافت و کرامت انسان به کار برده است.

منابع و مأخذ

۱. قران کریم

۲. نهج البلاغه

۳. ابوالقاسمی ناریا، مرقاتی خویی عفت سادات، تقدیسی محمدحسین، تبیین تربیت جنسی دانش آموزان ایرانی از دیدگاه مربیان بهداشت مدارس ابتدایی مجله دانشکده بهداشت، انتستیتو تحقیقات بهداشتی، ۱۳۸۹ ه. ش

۴. امینی محمد، تمنای فر محمدرضا، پاشایی رقیه، بررسی ضرورت وجودی و چگونگی توجه به تربیت جنسی در برنامه درسی مقطع متوسطه از دیدگاه دبیران و دانش آموزان، ۱۳۹۰ ه. ش

۵. اوحدی بهنام، تمایلات و رفتارهای جنسی انسان، نشر تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۰ ه. ش

۶. پوراحمدی لاله، روانشناسی کودک، چاپ سوم، تبریز انتشارات نور قلم، بی تا

۷. حسین زاده علی، سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت، چاپ هفتم، قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸ ه. ش

۸. حسینی داود، روابط سالم در خانواده، چاپ هفدهم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۹ ه. ش

۹. حسینی دشتی مصطفی، معارف و معاریف، چاپ دوم، تهران انتشارات مفید، ۱۳۷۶ ه. ش

۱۰. حر عاملی محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، بهروд موسسه آل البيت العربیه با الاحیا التراث، بی تا

۱۱. خورشیدی عباس، **رفتار والدین و تربیت فرزندان**، تهران، ۱۳۸۱ ه. ش

۱۲. رهنما اکبر، محمدی حسین، بررسی و تبیین بررسی و ترمیم اصول و روشهای تربیت جنسی با تاکید بر دیدگاه های اسلام، دانشگاه شاهد، ۱۳۸۶ ه. ش

۱۳. سیف سوسن، **روان شناسی، رشد**، نشر تهران ، چاپ اول، ۱۳۷۷ ه. ش

۱۴. صادقی محمد جواد، نقش خانواده در تربیت جنسی کودکان، مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری، دوره چهارم، ۱۳۹۸. ۵. ش
۱۵. صفحه علی نقی، تربیت جنسی مبانی اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث، قم سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، ۱۳۸۸. ۵. ش
۱۶. طباطبایی محمدرضا، صرف ساده، قم: دارالعلم، چاپ ۴۹، ۱۳۷۹. ۵. ش
۱۷. فرمهینی فراهانی محسن، تربیت در نهج البلاغه، نشر آییث، ۱۳۹۰. ۵. ش
۱۸. فرمهینی فراهانی محسن، نگاهی گذرا بر تربیت جنسی در مقاطع مختلف تحصیلی، سلامت روان، چاپ اول، ۱۳۸۷. ۵. ش
۱۹. فلسفی محمد تقی، کودک از نظر وراثت و تربیت، چاپ سوم، تهران دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱. ۵. ش
۲۰. قائمی علی، هدایت جنسی و مسائل مربوط به ازدواج، انتشارات مربوط به اولیا و مربیان، چاپ سوم، ۱۳۷۸. ۵. ش
۲۱. قرائتی محسن، تفسیر نور، چاپ هشتم، تهران مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳. ۵. ش
۲۲. لطف آبادی حسین، روانشناسی رشد نوجوانی جوانی و بزرگسالی، تهران، ۱۳۹۰.
۲۳. مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۵، تهران مکتب اسلامیه، بیتا
۲۴. مطهری مرتضی، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، چاپ بیست، تهران، ۱۳۸۸. ۵. ش
۲۵. مطهری مرتضی، مجموعه آثار، قم: صدرا، چاپ ۱۱، ۱۳۸۳. ۵. ش
۲۶. نوری طبرسی حسین، مستدرک الوسیله، بیروت، موسسه ال بیت(ع) الاحیا والتراث، بی تا